

ג. ה"מדיניות" ואוצר הישוב

מאת אחד העם

1

קשה מלאכתו של הסופר היהודי המטפל ב"שאלות היום" בעת הזאת – עת הספיקולציה הלאומית – כקריעת ים סוף. בשעה שעמדו ישראל על הים, מספרת האגדה, היתה הסכנה מקפת אותם מכל הרוחות: "הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר", "ולא היו יודעים מה לעשות". אף הסופר היהודי עתה, כשרוצה למלאות חובתו, עומד הוא תוהו ומתבונן על התנועה המתפתחת לעיניו בחיי העם ואינו יודע מה לעשות: אם ישתוק – הרי הוא מועל בחובתו המוטלת עליו, להכריז על כל תקלה וסכנה, תבוא ממקום שתבוא, אם ע"י "חיות מן המדבר" או ע"י אנשים מן הישוב. ואם ידבר אמת – הרי הוא נותן חרב בידו "השונא הרודף" ונראה כאלו נלחם מלחמותיו של זה... רוח אחת אמנם פתוחה לפניו, שדרך בה יוכל לצאת בשלום מן המצר: "הים" אינו סוגר; בלי כל סכנה לעצמו או לאחרים יכול הסופר לשחות בים של "מליצה", לבלבל דעת הקהל ברוב דברים, מבלי להגיד מאומה. אבל הכשרון, להמלט דרך הרוח הפתוחה הזאת, מתנה טובה היא שנתן הקב"ה לאשר ישר בעיניו, ומי שלא זכה לה אינו יכול להשתמש בה, אע"פ שרואה את הדרך כבושה לפניו וה"זכאים" הולכים בה בנחת וברנח ומוצאים חן בעיני "אלהים ואדם"...

אמרתי, שהעת הזאת היא "עת הספיקולציה הלאומית", וכמדומה לי, שזה הוא באמת גדרה הנכון, המציין בדיוק את התכונה העיקרית, שבה תבדל מכל העתים אשר היו לפניו בתולדות עמנו.

גם לפני, ברוב הזמנים, היו בישראל עסקנים גדולים, שהיו משתתפים בצרות העם ומבקשים עצות ותחבולות להושיע לו, לפי מצב זמנם ומקומם. אבל תמיד היו האנשים האלה **בני עמם** במובן היותר שלם: על ברכיו גדלו ובתוכו ישבו כל ימיהם, רוחו – רוחם, וחיו – חייהם; כל רגש, כל נטיה וכל תנועה קלה שבלב העם לא היו זרים גם ללבם, ולא היו בינו ובינם שום הבדל **עצמי**, שום פירוד פנימי, זולתי ההבדל **הטבעי** שבין האברים השונים של גוף אחד, שאינו מפרידם זה מזה, אלא, אדרבא, נותן להם כוח ויכולת להשלים זה את זה ולעזור זה לזה לחיות כולם יחד חיים נאחדים ושלמים. אנשים כאלה, כשיצאו לעבוד עבודת-העם, הכירו היטב בהאחריות הגדולה המוטלת עליהם ביחס אל הכלל כולו, שהם אינם אלא חלק ממנו; הם הרגישו בכל לבם, כי למרות דלותו ושפלותו, עוד יש ויש לעמם **מה להפסיד**, ועל כן עשו מעשיהם בזהירות יתרה, שקלו היטב ש"כר כל דבר כנגד הפסדו, ולא התירו לעצמם לעשות "נסיונות" בעמם, כמו שחוקרי הטבע עושים בצפרדעים.

לא כן עתה. מושיעים חדשים קמו לישראל, שבאו אליו מן החוץ ולא יבינו את חיי הפנימיים ואת ערכם. במצבו **בהוה** הוא חשוב בעיניהם כמת, שכל קיומו אינו אלא לבטלה בלי צורך ובלי תועלת, כקיומם של חנוטי מצרים; אלא שהם חושבים, שאפשר לשוב ולהחיות, בנפחם בו נשמה "ציונית" על פי דרכם: אם יעלה הנסיון יפה, מוטב, ואם לאו – חושבים הם – מה הפסיד המת? ... מאנשים כאלה באמת אי אפשר לדרוש, שיהיו זהירים במעשיהם. כי מה טעם יש לזהירות כשאין מה להפסיד? ועל כן קבלה עבודת-העם בידם צורה "של ספיקולציה" שאינה חוששת להעמיד בסכנה מה שנקבץ על יד מעמל שנים רבות, בשביל לנסות את "המזל", אולי תהיה השעה משחקת לה, להתעשר ברגע אחד. פוסעים הם פסיעות גסות בדרך הרצויה בעיניהם, מבלי הבט לצדדים ומבלי הזהר. שלא יזיקו בדרך הלוחם מאיזה צד לחיי העם. אף גבורים הם להעמיד על דעתם ולעשות מה שלבם חפץ, מבלי להשגיח כלל בדעת-הקהל וגם בהחלטות אותו ה"אריאופג" הלאומי, שהם עצמם נשענים עליו ורוצים שהיה נחשב למראית עין כשופט עליון, שהכל נשמעים לגזרותיו. והגבורה הזאת באמת אינה דורשת אומץ לב במדה יתרה. יודעים הם, כמה גדול כוח-המושך של המטרה אשר בשמה הם עושים מה שעושים, וכי כל טובי העם החונים על דגלם עומדים ומחפים בלב חרד לאחרית החזיון ולא יהינו להביא מהומה במחנה בעת שהנצחון, על דברת שרי הצבא, קרוב אלינו מאד... חכמים הם כשלמה בשעתו ומבינים היטב, כי האם **האמיתית** תסבול הכל ולא תאמר: "גזורו!" כי אם: – "תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו". על כן ילכו לבטח דרכם ולא ייראו רע.

הרבה דברים זרים ומתמיהים יצאו ממקור ה"חכמה" הזאת במשך שתי השנים האחרונות, ויש אשר חשבנו, כי כבר הגיעה למרום קצה ולא תוכל עוד לחדש דבר מעתה. אבל – חשבנו וטעינו. **התקנות של הבנק הציוני**, שנתאשרו בימים האלה בערכאות של אנגליה ונתפרסמו ביחד עם המודעה ("פרוספקט") ע"י יסוד הבנק, – התקנות האלה מראות לנו, כי אין גבול לה, ל"חכמת-שלמה" זו, ועוד ידה נטויה להראותנו נפלאות לא פללנו, חדשות לבקרים.

בעת שיבואו דברי לפני הקוראים כבר יהיו התקנות האלה ידועות לכל העם, המרבה להשתתף במוסד הזה באהבה ורצון. אבל הישתדל כל העם גם לירד לעומקן ולהבין מדעתו, עד היכן הדברים מגיעים? ההמון בכלל אינו אוהב להרבות מחשבות ושמה הוא כשיש לו על מי להשען, בי להאמין, שיחשוב בשבילו ויעשה בשבילו הכל כהלכה. ומאשריו הציוניים שהוא מאמין בהם, ביחוד המזרחיים, הם אמנם יודעים ומבינים, אבל רובם "מדיניים" הם ביותר, ובאין לנו עוד "מדינה" שתתן להם יכולת לפתח את כשרונם הדיפלומטי במשא ומתן עם מלכים ושרים, הם מתלמדים לע"ע דיפלומטיא במשא ומתנם עם העם עצמו. בשעה שמצד אחד הם קוראים בשם "העם" לצורך ושלא לצורך ומשפחים ומפארים אותו בלי הרף, כי בו הכל וממנו הכל ורק הוא לבדו אדון כל המעשים, – באותה שעה עצמה הם משתדלים להעלים מן "האדון" הזה את תכונת המעשים הנעשים בשמו ולשפך את ספקותיו בפרזות כלליות. שכך צריך להיות, שיש טעמים גדולים ונכבדים לכל דבר, שהעם מחויב להאמין ולבטוח בגדוליו ואסור לו להרהר אחר מעשיהם וכו', – אע"פ שהם עצמם מהרהרים ומהרהרים, ויש גם שמעזיזים פניהם בפני ה"גדולים" ומוציאים הרהורים מלבא לפומא...

איני יודע אם הדרך הזאת ישרה היא בכלל, אבל גם אם נסכים, שאפשר ללמד זכות על **העסקנים** הנוהגים כן, אי אפשר בשום אופן להצדיק גם את **הסופרים** הנושאים כליהם של אלו ועוזרים על ידיהם להאפיל על האמת. העסקן – תעודתו היא **המעשה**, ובשביל שיצליח במעשהו אפשר **שיטול** רשות לעצמו – אע"פ שלא הכל יסכימו ליתן לו רשות כזו – להשתמש גם בהונאת דברים ולשון ערומים, אם חושב הוא, שיש בזה צורך להצלחת המעשה שהוא נותן נפשו עליו. והפקחים שבעם יודעים זאת, ובכל הכבוד שהם מכבדים את העסקנים על **מעשיהם**, אינם "בונים

עולמות" על **דבורם**. אבל **הסופר** הרי זו כל עיקר תעודתו בתוך עמו: להאיר אור האמת על חזיונות החיים ולפקוח עיני העם, שיראה כל דבר כמו שהוא לאמתו. ואם **הסופר** נעשה "דיפלומט" ומגלה פנים שלא כהלכה בשאלות נכבדות לשם איזו מטרה מעשית – הרי הוא מחלל כהונתו ומשפיל תעודתה של הספרות, בעשותו אותה כלי תשמיש לחפציהם הזמניים של אנשי המעשה, בעוד שעליה להתרומם ממעל להם ולשפוטם בלי משא פנים. **אנשים, חפצים ומעשים** נוצצים ונובלים – **והאמת** לעולם עומדת.

אחר ההקדמה הזאת – אשר הבקיאים במצב העיניים יבינו למה באה וכי אינה שיחה בטלה בלבד – הנני בא לעיקר מטרתי במאמר הזה: להתבונן על ה"תקנות" של הבנק הציוני.

ואולם כדי להבין היטב מה **עשו** בזה המנהיגים הציוניים, טוב שנחדש תחלה בזכרוננו מה **שצריכים היו לעשות**, כלומר מה שהטיל עליהם הקונגרס השני במלאו את ידם ליסד את הבנק על פי התקנות שיחברו.²

כידוע, עסקה בעת ההיא קונפּרנציא מיוחדת בדבר יסוד הבנק, והיא הציעה לפני הקונגרס "החלטה" (רעזאָלוציאן) בת שבעה סעיפים **יסודיים** על דבר תכונת הבנק ופעולותיו. בסעיף הראשון ידובר על אדות הפעולות העיקריות של הבנק, ונחלקות הן לחמשה ענפים: "א) יצירות בתי חרושת, וכן חברות של אחריות ושל מסע-אניות, בארץ המזרח (אם אָריענט), על מנת להשתמש לזה בפועלים יהודים". "ב) תמיכת קולוניות יהודיות לעבודת אדמה ע"י הלקאות באפותיק" וכו', ויתר הענפים הם: תמיכת עניי מסחר שונים "בארץ ישראל וסוריא", בנין מסלות וכו' "בארץ המזרח", ויסוד בתי-בנק להמטרות האמורות בלי הגבלת מקום. חמשת הסעיפים שאחר זה כוללים עניינים שונים שאין לנו עסק עמהם כאן. והסעיף האחרון, **השביעי**, אינו נוגע לעצם הבנק, אלא בא להגיד, כי התקנות של הבנק ודרכי הנהגתו יקבעו על ידי **קומיסיא מיוחדת** (פֶאַרבערייטונגסקאָמיסיאָן) "**בהסכמת הועד-הפועל**", וכי בחבור התקנות "ישתדלו ככל האפשר למלאות את החפצים שבאו לידי גלוי בהקונגרס" ("דער אים קאָנגרעסס געאייסערטען ווינשע").

ה' **לוריא**, אחד מחברי הקונפּרנציא, מבאר בישיבת הקונגרס את הסעיף האחרון: "לדאבון לבנו לא יכלנו לחבר ספר-תקנות, כי לא היה לפניו החומר הדרוש. מה שהננו מציעים לפניכם הוא רק קצור ... אם בעיקר הדבר מסכימים אתם לשבעת הסעיפים של ההחלטה, אז תחבר הקומיסיא את התקנות בהשגחתו והסכמתו של הועד הפועל. ... הקומיסיא אשר תבחרו יהיה מוטל עליה להשאר במסגרת ההחלטה הזאת... לא בנקל אפשר לשנות בה דבר, כי ארבעים איש במשך חמשת ימים עסקו בבירור הענין מכל צדדיו".³

ה' **אוישישקין** מעיר, כי "אמנם אפשר להסכים לפל, רק מבטא אחד יש בהצעה שהוא והציר מווארשא לא יוכלו להסכים לו, והוא: "בארץ המזרח". ירא הוא, כי בשם "ארץ המזרח" אפשר יהיה לכלול לא רק א"י וסוריא, כי גם ארץ ערב ומקומות אחרים, אם לא יצלח הדבר להביא את העם לא"י וסוריא. הוא חושב על כן שבמקום "ארץ המזרח" צריך להגיד מפורש: "ארץ ישראל וסוריא".

ה' **פאלינקאָוויסקי** מדבר בשם כל ישראל ומעיד, כי "העם" מלא חמה על המעוררים ספקות וחשדות ביחס אל "מנהיגינו". ועל כן הוא מציע להשאיר "ארץ המזרח" ולהאמין בהמנהיגים, שהכונה בזה היא רק לסוריא וא"י, כחפץ "העם".

ד"ר **ווילענסקי** מעיר בין שאר דברים, כי בנוגע לתמיכת הקולוניות היהודיות לעבודת אדמה, לא נאמר באיזה מקום.

ה' **מאצקין** מצדד בזכות "ארץ המזרח", מפני שמפעל גדול כזה לא יתכן לצמצם כל-כך. "אפשר מאד, שאיזו פעולה באסיא הקטנה או באי קפריסין יהיה לה יחס לאיזו פעולה בא"י... כשאנו מדברים ע"ד קולוניות יהודיות הנני חושב לדבר מוסכם, שהקולוניות בא"י הן המכוונות בזה קודם כל. אבל אין לנו להוציא מן הכלל גם אלה הקולוניות, למשל, הנמצאות במקום קרוב לארץ ישראל. צריך לפרוש מצודתנו גם על כל המקומות אשר מסביב לסוריא וא"י.

ה' **בערגער** דורש גם כן, שיאמר בפירוש: א"י וסוריא.

ד"ר **זאליץ** מעורר על דברים שונים ואח"כ הוא אומר: "ובמה שנוגע להדרישות שכבר נשמעו בזה ע"ד "ארץ המזרח" וע"ד מה שחסרות המלות: "סוריא וא"י" באות ב' מסעיף א' – אוכל רק להסכים להם גם מצד... הנני חושב, כי בנק המוקדש לתכלית מוגבלת צריך שגם פעולותיו תהיינה מוגבלות. צריך על כן שיאמר בסעיף א': ארץ ישראל וסוריא או תוגרמא. – אפשר שישבו על זה, כי יש טעמים מדיניים שאינם מרשים לנו לצמצם פעולת הבנק בא"י ובסוריא. אבל כמדומני, שאנו עסוקים יותר מדי במדיניות".

עוד נתעוררה באותה ישיבה מחלוקת יותר כללית, ע"ד עצם יסוד הבנק בדרך המבוארת בסעיף השביעי. רבים מן הצירים לא רצו להסכים, שדבר גדול ומסובך כזה יעשה בחפזן וימסר בידי אנשים אחדים להוציאיהו לפעולה. ועל כן דרשו לדחות יסוד הבנק עד הקונגרס השלישי. ובינתים תחבר הקומיסיא את התקנות ותשלחן לכל האגודות הציוניות להתבונן בהן, ורק אחר שיבורר הכל מכל הצדדים, יבוא הדבר לפני הקונגרס השלישי. ומפני שנמשך הופח זמן רב ועוד הרבה צירים רצו לחוות דעתם, לכן הוחלט לבחור שני מדברים, אחד מצד המסכימים ליסד את הבנק ע"פ החלטת הקונפּרנציא, ואחד מצד המתנגדים לזה ודורשים לדחות הדבר עד לשנה הבאה.

מצד המסכימים נבחר ד"ר **מארמאָרעק**. הוא משתדל להגן על ה"החלטה" מפני כל הטענות שנשמעו עליה. ובהגיעו לשאלת "ארץ המזרח", יעיר ראשונה, כי באות א' מן הסעיף הראשון ידובר לא על קולוניזציא, כי אם על יצירת בתי חרושת וחברות שונות, ודברים כאלה אי אפשר לצמצם רק בארץ ישראל וסוריא. כי "איך יחפצו לצמצם, למשל, דבר מסע-אניות רק בסוריא וא"י?" – אבל בנוגע לכלל הענין, הוא קורא בהתלהבות: "אדוני, פה בקונגרס הציוני, ארץ המזרח היא רק אחת: א"י וסוריא! ... יש דברים הברורים היטב אף אם לא נאמרו בלשון ברורה, ודבר כזה הוא המבטא "ארץ המזרח". כולנו הבנו את המבטא הזה... ברור הוא היטב לכל אלה הרוצים לראות הדבר בעינים בהירות... אל נא תבקשו כאן מה שאין כאן. האמינו באלה האנשים המוסרים נפשם על הדבר. שמות העומדים בראש הם לכם הערובה היותר בטוחה ונאמנה, כי הבנק

הציוני עומד להנסד רק באותו המובן שאנחנו כולנו, היושבים פה, רוצים בו, להצלחתה וגדולתה של הציונות."

ראש הקונגרס, ד"ר הרצל, מודיע, כי המחזיקים בהחלטת הקונפרנציא, אשר בשמם דבר ד"ר מארמארעק, דורשים עם זה (מה שלא הגיד המדבר בשמם) להוסיף באות א' מסעיף הראשון אחר "ארץ המזרח": **"ביחוד בא"י וסוריא"**, ובאות ב' אחר המלות "לעבודת אדמה": **"בא"י ובסוריא"** (כלומר חרושת המעשה וכו') – בארץ המזרח גם מעבר לגבול א"י וסוריא, אבל הקולוניזציה – רק בא"י וסוריא).

ד"ר באדענהיימער – שהוא היה המציע את ה"החלטה" בשם הקונפרנציא בישיבת הקונגרס – משתדל עתה להגן עליה, ובתוך שאר דבריו הוא אומר: "הועד ליסוד הבנק, אשר תבחרו עתה, ישא עליו האחריות לפניכם, לפני הקונגרס ולפני כל עם ישראל, ומה שיעשה – יעשה בהפרה, שהאחריות המוטלת עליו גדולה וכבדה היא. אבל לא תוכלו להכניס עצמכם פה בחבור הסעיפים הפרטיים מספר התקנות לפי חפצכם... הנה זה עתה מודיעים לי, כי הקונפרנציא מקבלת ההוספה: "ביחוד או ביותר בסוריא וא"י". [הידד ומחיות כפים]. הנני מציע איפוא לפניכם על דעת הקונפרנציא להוסיף בשני המקומות: "ביחוד בא"י ובסוריא". [קולות של התנגדות וקריאות: "ביחוד? למה?]. הנני חושב לנחוץ לבאר לכם על דעת הקונפרנציא, כי המלה "ביחוד" הכרחית היא בהחלט, מטעמים מעשיים שאי אפשר להאריך בביאורם פה. דוגמא לדבר: צריך שתהיה לנו אפשרות ליסד לע"ע קולוניות שיבראו מפלגות אחרים, למשל באי קפריסין, ארץ שהיא במדה ידועה כשער-הכניסה לא"י ועומדת תחת שלטון אנגליא".

ד"ר טשלנאוו מעיר אחר זה, שבהיות הסעיף השביעי מן ההחלטה מוסר את כל הדבר הגדול הזה בידי קומיסיא, שאינה זקוקה אלא להסכמת "הועד הפועל" בלבד, לכן מן הראוי, שתהיה ההסכמה הזאת תלויה לפחות בדעת הועד הפועל בשלמותו, ולא רק בדעת חמשת חבריו שבוינא. על זה משיב ד"ר הרצל, כי אמנם כך היא הכוונה באמת.

ואחר כל המו"מ הארוך הזה עמדו למנין ונתקבלה "ההחלטה עם ההוספות", כלומר, הסתפקו בקבלת שבעת הסעיפים הכלליים בהוספה על "ארץ המזרח": "ביחוד בא"י ובסוריא", ואת דבר התקנות הפרטיות הניחו לקומיסיא מיוחדת, שהיא תחבר אותן על יסוד שבעת הסעיפים האלה, ואחר שתבוא עליהן הסכמת "הועד הפועל השלם", תיסד את הבנק על פיהן.

הנה זו היא ההרשאה שנתן הקונגרס להקומיסיא ולהועד הפועל בנוגע ליסוד הבנק וחבור תקנותיו – הרשאה שגם מצד עצמה מוגבלת היא למדי, וכל שכן בהצטרף לזה הופכים שקדמו לה, אשר מהם נראה ברור, עד כמה היא לב הצירים חרד על הדבר, שלא יהיה בתקנות הבנק אף מבטא אחד שיתן לו יכולת לנטות מן המטרה העיקרית. ביחוד צריך לקרוא בשים לב את דבריהם של אלו שעמדו לימין המנהיגים ודברו לפי רוחם: כמה השתדלו להרגיע את הלבבות בדבר "ארץ המזרח", "שהיא רק אחת: א"י וסוריא", ושכלל היותר אפשר לכלול בה רק המקומות הסמוכים לא"י; כמה הרבו להבטיח בשם הקומיסיא העתידה ובשם "העומדים בראש", שיכירו בהאחריות הגדולה המוטלת עליהם ולא יצאו ממסגרת ההחלטה" שהוצעה לפני הקונגרס, וכמה הרבו לשבח את ה"החלטה" הזאת, "שנתחברה ע"י ארבעים איש, רובם מומחים לדבר", "ולא בנקל אפשר לשנות בה מאומה"! הקונגרס האמין לכל הדברים הנעמים האלה – ונתן את ההרשאה המבוקשת. אבל כל מי שיש רגש של כבוד ויושר בלבבו לא יוכל להכחיש, כי ההרשאה שניתנה על יסוד הבטחות כאלה מחייבת את מי שניתנה לו להשאר נאמן להבטחתו ולרצון הנותן אשר האמין בו, אף אם – או ביחוד אם – אמונתו של זה גדלה כל-כך, עד שלא חשב לנחוץ להכניס בגוף ההרשאה את הבטחות האלה בתור תנאים שעל פיהם ניתנה... ודבר שאין צריך לאמור הוא, שהרשאה זו לא נתנה רשות לא להקומיסיא ולא להועד הפועל לשנות אף במשהו אותו המבטא הנוגע למקום הפעולות, שעליו דנו והתופחו בהתלהבות גדולה כל-כך ודקדקו בכל פרטיו עד שקבעוהו לבסוף, ע"פ רוב דעות, בנוסח הנזכר: "ארץ המזרח, ביחוד א"י וסוריא". והנוסח הזה באמת קולע אל המטרה: הפרט שיצא מן הכלל בא ללמד כאן לא רק על עצמו, כ"א על הכלל כולו, ש"ארץ המזרח" פירושה – אותו המזרח שיש לו יחס מאיזה צד לא"י וסוריא.

ובכן, על יסוד ההרשאה הזאת יצאה הקומיסיא לפעלה, חברה תקנות והציעה אותן לפני הועד הפועל שבוינא, והועד הפועל שבוינא קרה לאספה את חבריו שבכל הארצות, והאספה הזאת של "הועד הפועל בשלמותו" בקרה את התקנות ונתנה הסכמתה עליהן – והבנק נוסד. הכל נעשה איפוא כהלכה, בהסכם להחלטת הקונגרס, חוץ מדבר אחד: – מן התקנות עצמן.

ביאור "המטרות שבשבילן נוסדה החברה" (כלומר הבנק) ממלא בספר התקנות ל"א סעיפים, וביניהם אנו רואים – לא בחלום, כי אם בהקיץ, שחור על גבי לבן – את אלה:

1" לכונו, לפתח, לשכלל ולנהל: עניני חרושת, עסקים ומעשי קולוניזציה בארץ ישראל, בסוריא ובאיזה חלק שיהיה משאר חלקי התבל, בכל הדרכים אשר יוכלו להיות, לפי דעת המועצה אשר על יד החברה בכל עת, לתועלת לעם ישראל באיזה ארץ או מקום".

2" לכונו, לפתח וכו': יציאה מאיזו ארץ שתהיה או מאיזו ארצות שיהיו, כניסה לאיזו ארץ שתהיה או לאיזו ארצות שיהיו, בכל הדרכים אשר תחשוב המועצה שיש בהם תועלת לעם ישראל באיזו ארץ שתהיה או באיזה מקום שיהיה; וביחוד לכונו, לפתח וכו' כניסת אנשים מעם ישראל לסוריא, א"י ושאר ארצות המזרח".

6" לבקש ולמצוא דרכים לשמוש הרכוש בסוריא, א"י או באיזה חלק שיהיה משאר חלקי התבל, ולכונו זה לחפש, לבקר, לחקור וכו' קרקעות, שדות ושאר אחוזות" וכו'.

7" ליתן מתנות במזומנים או בשוה כסף ליחידים או לחברות, בשביל אותם הדברים ובאותם המקרים אשר בעיני המועצה יהיו נראים כמסוגלים לסבב בדרך ישרה או בלתי ישרה השגת אחת או אחדות מטרותיה, או (!) שאפשר לראות מראש, כי יביאו טובה לעניני עם ישראל באיזה מקום שיהיה או באיזו ארץ שתהיה, וכן ליסד ולתמוך מוסדות ובתי-ועד (Clubs), לדאוג להספקת צרכי הדת, שמירת הבריאות והחנוך של קולוניסטים או של שאר אנשים מישראל; ליתן כסף לדברים של צדקה וחסד, של דת או חנוך, או לצרכי תערוכות או לחתום (סובסקריבער) או ליתן ערבות לאיזו מטרה אחרת שתהיה, צבורית, כללית או (!) מועילה" וכו'.

וכה הולכים גם שאר הסעיפים הלוח והרחיב עד לבלי גבול את "המטרות שבשבילן נוסדה החברה", הלוח והוסיף מסעיף לסעיף כל מה שהפה יכול לדבר. אך בכל אלה עוד לא נתקרה דעת המחברים, עד שהוסיפו לבסוף גם את הסעיף האחרון הזה:

“(31) לעשות כל שאר הדברים המתיחסים, או שיש בהם תועלת, להשגת המטרות הנזכרות, או שכך הם נראים בעיני המועצה”.

ובכן, הבנק הציוני, ע"פ תקנותיו, יש לו רשות להשקיע כוחותיו ביציאה וכניסה של יהודים – וגם של נכרים⁴ – מאיזו ארץ שתהיה לאיזו ארץ שתהיה, אם אך המועצה תחשוב, שיש בזה תועלת לעם ישראל באיזה מקום שיהיה; הבנק הציוני יש לו רשות ליסד ולשכלל קולוניות של יהודים – וגם של נכרים! – באיזה חלק שיהיה מחלקי התבל, ליסד ולתמוך מוסדות של צדקה, של דת או חנוך, איזו שיהיו, להספיק כל מיני צרכים של קולוניסטים, או של שאר אנשים מישאל, אפילו שאינם קולוניסטים, גם ליתן מתנות סתם ליחידים או לחברות, – הכל באיזה חלק שיהיה מחלקי התבל, אם אך המועצה וכו'; הבנק הציוני יש לו רשות... אך מי יעצור כוח למנות כל מה שיש לו, להבנק הציוני, רשות לעשות? אדרבה, מי שימצא איזה דבר שאין להבנק הציוני רשות לעשותו באיזה מקום שיהיה (כמובן, אם המועצה וכו') ראוי יהיה שנוביל מאני אבתריה לבי-מסותא.

וכאשר נזכור, כי כל זה נעשה על יסוד אותה ה"החלטה" בעלת שבעת הסעיפים שנתקבלה מאת הקונגרס, לא נדע באמת מה להגיד, לא נדע אם לשחוק או לכעוס, או – מה שיותר נאה – להתבייש איש מפני חברו...

“בארץ ישראל ובסוריא או בשאר חלקי התבל” – הפרזא הזאת הנשנית איזו פעמים בספר התקנות, עושה רושם כאילו יש בה אירוניא נסתרה: “אתם רוצים שיהא נאמר דוקא: בארץ ישראל וסוריא? הרי הן לפניכם, חלילה לנו לנגוע בהן! אלא שגם אנו מצדנו נוסף מה שאנו רוצים, והכל על מקומו יבוא בשלום”... פעם אחת (בסעיף ב') זכו אמנם ארץ ישראל וסוריא – וגם זה בצירוף “שאר ארצות המזרח” – להוספת “ביחוד”, ונראה שנעשה זה בשביל לצאת ידי חובת אותו “ביחוד” שנתקבל מאת הקונגרס. אבל אם חשבו בעלי התקנות, שלא ידע הקהל להבחין, מה בין “ארץ המזרח וביחוד א”י וסוריא” ובין “איזו ארץ שתהיה וביחוד א”י וסוריא ושאר ארצות המזרח”; אם חשבו עם זה, שדי להכניס פרזא כזו בסעיף אחד, בנוגע לאימיגרציה, בשביל להניח דעת הקהל, שלא יתבונן בכל הנאמר בשאר הסעיפים, בנוגע לקולוניזציה ויתר ענפי העבודה; – אם כך חשבו, סימן הוא, שהקהל הציוני נחשב בעיניהם כעדר שאין בו דעה.

וסימן כיוצא בזה הוא גם ה"רפואה" שהקדימו בעלי התקנות לכל ה"מפות" האלה: – “מועצת ההשגחה”.

הרבה ספקות מתעוררים מאליהם בלב כל בעל דעה, בקראו את כל הכתוב בספר התקנות ובהמודעה על דבר המועצה הזאת. היא עצמה פוזרה בכל קצוי ארץ ומלאכתה נעשית ע"י שלשה “אפיטרופסים” (Governors), שאינם מחבריה ושגם הם פוזרים בערים וארצות רחוקות ומלאכתם נעשית ע"י שני מורשים, שהם לבדם, באי כוח – כוחה של המועצה, יושבים בלונדון, מקום הנהגת הבנק, וממשיכים שפע ה"השגחה" מן המועצה אל ההנהגה דרך צינורות האפיטרופסים. ולא נתפרש, “הצינורות” האלה מה טיבם ולמה הם באים... כמו כן לא נתפרש, מה הוא היחס האמתי שבין המועצה ובין הקונגרס. לפי פשוטם של דברי התקנות, עשרים חברי המועצה הנקובים בשמותם בהמודעה – כולם מחברי “הועד הפועל” שבחר הקונגרס בשנה שעברה – משתמשים בתגא זו כל ימי חייהם, ואין הקונגרס הציוני או אספת בעלי המניות או שום כוח אחר שבעולם יכול לדרוש מהם דין וחשבון על “השגחתם” ולהוציא מידם את שלטונם זה שלא ברצונם. אבל מכה"ע “וועלט” (נו' 14) מבטיחנו, שיש עוד איזה כתב התקשרות פרטי, המחייב את חברי המועצה לעזוב משמרתם ולהחזיר “מניות-היסוד”⁵, בזמן שהקונגרס לא יבחר בהם עוד להיות חברים להועד⁶. ועדיין אין אנו יודעים, מפני מה התנאי העיקרי הזה לא נזכר בגוף המודעה (בספר התקנות אולי אי אפשר היה להזכירו, מטעמים מובנים) אף ברמז קל, ומפני מה גם עתה מחייבים אותנו להאמין בזה, בעוד שאפשר היה לפרסם גוף הכתב מלה במלה, כדי שנראה ונזכר בעצמנו במה כוחו גדול...

אבל נעזוב את הדאגה על דבר העתיד. בהנהגת המועצה הם המה גם חברי הועד הפועל, באי כוח הקונגרס, ונניח שגם הקונגרס השלישי והרביעי וכו' יבחר בהם, וכל ימיהם יזכו לשני כתרים אלו יחד, – התנוח דעתנו בזה? הלא הם המה חברי “הועד הפועל בשלמותו” שבידם מסר הקונגרס לבקר תחתיו את התקנות שתחבר הקומיסיא, ורק בהם – לא בחברי הקומיסיא, שרובם לא נודעו לו – שם מבטחו, שידקדקו היטב בכל הפרטים ויוציאו מתחת ידם דבר מתוקן; וכשאנו רואים עתה, איך מלאו את חובתם זאת, שלא היתה אלא זמנית ולא דרשה יגיעה יתרה, – האם נוכל להתרעם על מי שיטיל ספק בטיב “השגחתם” העתידה על מעשי הבנק ולא יראה בה “ערוכה נאמנה”, שישאר הבנק נאמן לתעודתו הציונית, למרות התקנות?

אין ספק אמנם, שחברי הועד⁷ פ וכל משמשיהם ישתדלו להצדיק גם את פעלם זה בדרך הידועה: כי כננות עמוקות יש בדבר, כי כך צריך היה לעשות, מפני טעמים “מדיניים” שאסור לפרסמם וכדומה⁸. אבל מלבד שכבר נודע לרבים ערך “הסודות” האלה, הנה אף אם נאמין, שכך הוא באמת, השאלה עדיין לא זזה ממקומה: מי נתן רשות להם, שאין כוחם יפה אלא בההרשאה שנתן להם הקונגרס, לבטל החלטת הקונגרס עצמו ולעשות כטוב בעיניהם, יהיה מאיזה טעם שיהיה? וכי היכן היו “הטעמים המדיניים” האלה בימי הקונגרס השני? מדוע לא עמדו עליהם אז, לא הם ולא חברי הקונפראנציה, שהיו “רובם מומחים לדבר”, ואיך הציעו אז לפני הקונגרס החלטה “בלתי מדינית” כזו? ואם – מה שרחוק מאוד – אחר הקונגרס נתחדשו דברים “מדיניים” שדרשו לשנות צורת הבנק מן הקצה אל הקצה, גם אז היתה חובתם להודיע ברבים, כי “מפני טעמים מדיניים שאסור לפרסמם”, לא יתכן להוציא לפעולה דבר יסוד הבנק על פי ההחלטה שקבל הקונגרס, וכי על כן יהיה הדבר תלוי ועומד עד שיתאסף הקונגרס מחדש וישנה את החלטתו. אבל אנשים יחידים, יהיו מי שיהיו, אין להם רשות בשום פנים לשנות מדעתם את החלטת הקונגרס, ואין שום אמתלא שבעולם יכולה להצדיק מעשה כזה, אלא אם כן נאמר, שכל עצמו של הקונגרס אינו אלא שחוק, פרזא ריקה, כסות עינים לאיזו יחידים, שיוכלו לעשות מה שלבם חפץ בשם העם. ואם הדבר כן, מה או מי ערב לנו, שגם אחר שקראו לעצמם היחידים האלה שם חדש: “מועצת-ההשגחה”, לא ימצאו “טעמים מדיניים” לקיים בפועל מה שקימו עתה בכתב?

ולא עוד אלא שבאמת לא תוכל המועצה, אף אם תחפוץ, למנוע את הבנק מלפזר כוחותיו לדברים שאין להם כל יחס אל הציונות. הגע בעצמך! בני ישראל “באיזה מקום שיהיה” נתונים בצרה, נרדפים ונענים, ויש תחבולה להושיע לכולם או למקצתם, אם על ידי “ענייני חרושת, עסקים

ומעשי קולוניזציה" במקום מגורם, או על ידי יציאתם "לאיזו ארץ שתהיה", או על ידי יסוד בתים "לדברים של צדקה וחסד", וכדומה, והנה הם פונים בצר להם אל "הבנק היהודי" ומבקשים עזרתו על יסוד תקנותיו בתנאים נוחים לו וקרובים לשכר, – התקום רוח באנשי המועצה לעמוד על דם אחיהם בהיות לאל ידם להושיע **מבלי לחטוא במאומה להתקנות** ששמירתן עליהם? ואם ישאלו אותם אז מנהיגי הבנק: דבר זה מותר או לא? יש בו "תועלת לעם ישראל באיזו ארץ שתהיה" או לא? – היוכלו להעזיז פניהם ולאמור: לא!?

כל מי שמשותף בהנהגת עסקי הכלל הוא יודע, כי כל מוסד של צבור שנוסד למטרה אחת ידועה, יוכל להיות נאמן תמיד למטרתו רק בשני תנאים: א) כשהמטרה הזאת ודרכי השגתה מוגבלות ומפורשות היטב בספר התקנות, באופן שלא יוכלו המנהיגים לנטות לצדדים אלא אם כן ימעלו בחובתם שקבלו עליהם. ב) כשהמנהיגים עצמם דעתם מסכמת להגביל פעולתם לאותה המטרה ובאותם הדרכים שהושמו לפניהם, מבלי לערוב בהן עניינים אחרים. ואם חסר אחד משני התנאים האלה, לא יעמוד רוח המוסד בו ומעט מעט יסור מדרכיו הראשונים עד שברכות הימים אפשר שיקבל צורה אחרת לגמרי. **התקנות** כשהן רחבות ביותר ונותנות להמנהיגים חירות מרובה, אי אפשר שלא ישתמשו הללו בחירותם ולא יצאו חוץ לגבולם, אפילו אם אין רצונם בכך. לפי שאין אדם יכול לעמוד תמיד בפני רגשות לבו, להמנע מעשות דבר טוב או מועיל, כשהיכולת בידו, רק מפני סבה "מפשטת" כזו, שהדבר הטוב או המועיל אינו ענין למוסד זה. ועל כן זקוק הוא לדברים שבכתב, שיאסרו את ידיו ויהיו לו למשען בשעה שיצרו הטוב מתגבר עליו. **והמנהיגים** כשהשקפתם "רחבה" ביותר ורוצים להוציא את המוסד מחוגו הצר ולהנחותו בדרכים חדשים, – לא יועילו כל התקנות המפורשות למנעם מזה. לפי ששערי הפלפול לא ננעלו, ואפשר תמיד למצוא דרך עקלתון בשביל לילך סחור סחור לדברים שבכתב, להודות **בחובת** קיומם מבלי לקיים **בפועל**.

גם המוסד החדש הזה, הנוסד עתה ביגיעה רבה מצד **טובי** העם ובקרבות גדולים מצד **העם**, הכל בשם "ציון" ולשם "ציון" – גם הוא יהיה וישאר "ציוני" רק כשימלאו בו שני התנאים האלה: כשיטהרו את ספר התקנות מכל היסודות הזרים שהכניסו בו מחבריו, באופן שתהיה לו צורה **ציונית** ברורה ומוגבלת, וכשיעמידו עם זה על המשמר "מועצה" **שתשגיח** באמת, שתעשה את המוטל עליה באמונה וברצון ותצטרך ליתן דין וחשבון על מעשיה לפני **בוחריה מזמן לזמן**.

ושני התקונים האלו – על מי מוטל להשתדל שיצאו לפעולה אם לא על **הקונגרס השלישי** שעתידי להתאסף בקרוב? הקונגרס השני קלקל מעשיו, במסרו כוח גדול כזה לידי יחידים, והקונגרס השלישי צריך לתקן את הקלקלה. אם יעלה הדבר בידו מוטב, ואם לא, אפשר להגיד מראש, כי הבנק הזה יהיה אמנם "יהודי" בעיקרו, יביא תועלת – ואולי גם הפסד⁷ – לעם ישראל "באיזו ארצות שיהיו", אבל טעמו "הציוני" המיוחד לו יפוג עד מהרה, ולא יהיה בינו ובין חברת "י"ק"א" שום הבדל, זולתי מה שזו עשירה הרבה ממנו, אינה דורשת קרבות מן העם ואינה מבטיחה לו גאולה קרובה⁸.

1. נדפס ב"השלח" כרך כ' חוברת ה' (אייר תרנ"ט) בשם "לשאלות היום, ו".
2. כל ההצעות והמו"מ המובאים בזה לקוחים מתוך הפרוטוקול הסטינוגרפי של הקונגרס השני כ' 149–176.
3. גם ד"ר **הרצל** עצמו מעיד אח"כ, שבהקונגרסציה "השתתפו ארבעים איש, **רובם מומחים לדבר**" (ע' 152).
4. כך יוצא בהכרח מפשט הדברים בסעיף א' וב', שלא נאמר בהם מפורש, כי הקולוניזציה והיציאה מתיחסות רק ליהודים, כמו שנאמר בהחלטה שקבל הקונגרס: "קולוניות **יהודיות**".
5. "מניות היסוד" הן מאת המניות הראשונות, המסומנות במספר 1–100, שלהן ניתן בספר התקנות יפוי–כח להיות דעת בעליהן שקולה כנגד דעת כל שאר בעלי-המניות. המניות האלה נרשמו בעד הוסד הבנק על שם חברי המועצה הראשונה.
6. כבר היה מהם מי שנסה לגלגל אתהחוב על **חוקי אנגליא**, כי לפיהם צריך היה לחבר דוקא תקנות כאלה. אבל הבדותא הזאת, המעוררת שחוק, הוכחשה אח"כ על ידי המנהיגים הראשיים עצמם, אשר הודו, כי **אפשר גם עתה** לשנות את התקנות בהסכם להחלטת הקונגרס.
7. איני רוצה לפתוח פה לשטן. אבל מי שזוכר, עד כמה עמלו שונאי ישראל למצוא בספר התקנות של חברת כ"ח איזה רמז על היות לה מטרה נסתרת לפרוש מצודתה על כל העולם ולדבא עמים תחתיה; מי שזוכר, כי אחר הקונגרס השני הוציאו האנטיסמיסטים את הקול שהקונגרס הזה מטרתו לחזק שלטון היהודים בעולם; מי שזוכר את ההגדות, שנשרשו עמוק בלב עמים שונים, על דבר ה"קהל" הנורא העושה במחשך מעשהו וקונה "הכל" בכסף; – מי שזוכר כל זאת מוכרך להשתומם על ה"דיפלומטים" הציוניים, שלא חששו כלל ליתן בספר התקנות הזה, ביחוד בסעיף **השביעי**, בידי שונאינו אותו כלי–נשק שהיה חסר להם עד כה ושבקשוהו לשוא במקומות אחרים.
8. [כידוע **לא** נשתנו תקנות הבנק עד היום, וכבר שמענו בשנה שעברה (אחר ששב המנהיג הראשי ממסעו האחרון לקונסטנטינופול) רמזים שונים, שמהם נראה ברור, כי לא נמנע המנהיג מלשאת ולתת עם ממשלת תוגרמא על דבר ישוב גדול **באסיא הקטנה**. לעת עתה עוד לא התחיל הבנק לעסוק בענייני הישוב "באיזו ארץ שתהיה", והנהו עושה "עסקים" סתם בארצות שונות. אבל סוף תעודתו מי יודע].